

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії та міжнародних відносин

/ В.І.Андрейко

_____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Рівень вищої освіти	Другий
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	073 «Менеджмент»
Освітня програма	Бізнес-адміністрування
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни «**Управлінський облік**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **07 Управління та адміністрування** спеціальності **073 «Менеджмент»** освітньої програми «**Бізнес-адміністрування**».

Розробники: **Курей Оксана Андріївна**, кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Протокол № 9 від 28 червня 2023 р.

Завідувач кафедри *О.М.Дюгованець*

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

Протокол № 8 від 30 червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії *С.А.Мишко*

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:
Тижневих годин: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	1-й
	Лекції:
	22
	Практичні (семінарські):
	26
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:
	–
Форма підсумкового контролю: тестування	Самостійна робота:
	72

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Управлінський облік» є формування системи знань з теорії та практики ведення управлінського обліку на підприємствах, отримання знань та практичних навичок щодо формування облікових даних про оперативну діяльність підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень на основі використання такої інформації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких *компетентностей*:

інтегральної:

– здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту та бізнес-адміністрування або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог;

загальних:

- навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

спеціальних:

- здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації;
- здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію;
- здатність до управління організацією та її розвитком;

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з освітньою програмою «Бізнес-адміністрування» навчальна дисципліна «Управлінський облік» не потребує передумов вивчення.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Бізнес-адміністрування», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах	ПРН1
Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення	ПРН2
Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах	ПРН5
Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність	ПРН6
Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу)	ПРН13

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Управлінський облік»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розуміти, що таке управлінський облік і чому він важливий, знати й описувати основні концепції управлінського обліку та підходи до калькулювання витрат	ПРН1
Оцінювати фінансові перспективи обліку витрат	ПРН2, ПРН5, ПРН6
Визначати проблеми, пов'язані з аналізом та використанням інформації управлінського обліку для прийняття рішень	ПРН2, ПРН5, ПРН6
Вміти накопичувати інформацію про витрати відповідно до потреб організації в прийнятті рішень	ПРН5, ПРН13
Вміти застосовувати різні види калькулювання витрат і визначати вплив налаштувань і характеристик рішень на релевантність систем калькулювання	ПРН5, ПРН13
Розв'язувати задачі, пов'язані з наданням відповідей на питання «що відбудеться, якщо?» за допомогою аналізу «витрати-обсяг-прибуток» (CVP)	ПРН5, ПРН6
Застосовувати аналіз CVP у різних сценаріях	ПРН5, ПРН6, ПРН13

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: складання іспиту; тестування; підготовка індивідуальних наукових робіт, доповідей із відповідних питань; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; розв'язування практичних ситуаційних завдань; результати неформального навчання*.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Модульний контроль складається з:

- 1) поточного контролю;
- 2) модульного контрольного оцінювання.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять (включає, в тому числі, перевірку якості підготовки завдань, які винесені на самостійне вивчення та виконання) і має на меті перевірку рівня підготовленості студента.

Форми поточного контролю:

- усні опитування на семінарських заняттях;
- участь в обговоренні питань та практичних кейсів на семінарах;
- підготовка індивідуальних завдань та їх презентація тощо;
- тематичне тестування;
- самостійна робота студента[†].

Форма модульного контрольного оцінювання – це модульна контрольна робота, яка проводиться у формі комп'ютерного тестування. Кожна модульна контрольна робота складається із 50 стандартизованих тестів з тематики, відведеної для вивчення протягом відповідного модуля, за правильні відповіді, на які студент(-ка) може отримати максимально 50 балів. Протягом вивчення дисципліни студенти складають дві модульні контрольні роботи.

До модульного контрольного оцінювання допускаються всі студенти. Виконання контрольного завдання здійснюється студентом індивідуально. Студент

* Робоча програма передбачає використання *елементів неформального навчання* за умов підтвердження результатів (сертифікат з зазначення обсягу кредитів, сертифікат участі, грамота учасника конференції, сертифікат за призове місце у конкурсі тощо). Зокрема, здобувач із запропонованих як альтернативних форм самостійної роботи може обрати: (1) участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з питань, дотичних до тематики курсу (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом; збірником тез тощо); (2) проходження тренінг-курсів чи дистанційних курсів з використання сучасних освітніх технологій на платформах Coursera, Prometheus, ВУМ-онлайн тощо (за наявності відповідного документу про їх закінчення, надання копії викладачу).

[†] Самостійна робота студентів, в тому числі індивідуальна є складовою освітнього процесу і основним засобом опанування навчального матеріалу дисципліни в час, вільний від аудиторних занять

може звернутися до викладача за поясненням змісту контрольного завдання. Під час проведення модульної контрольної роботи дозволяється користуватися довідковими матеріалами, які визначені кафедрою. Студентам забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією та користуватися недозволеними матеріалами. Перед проведенням підсумкового модульного тестування студенти мають змогу ознайомитися з питаннями, які будуть винесені на підсумковий модульний контроль.

Викладач визначає час проведення підсумкового модульного тестування, який за зверненням студентів може відрізнятись від графіку проведення модульних контролів (враховуються обставини, через які студент фізично не може знаходитися біля комп'ютера у період проведення модульного контрольного оцінювання). В таких випадках викладач може продовжити період складання модульного тестування, обмеживши при цьому виділений час на складання. На виконання модульного контрольного оцінювання відводяться дві академічні години. Результати контрольного заходу студента, який не склав модульне контрольне оцінювання у визначені терміни, дорівнюють нулю балів.

Форма підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у формі комп'ютерного тестування в обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни. Форма проведення підсумкового семестрового контролю зазначена в робочому навчальному плані та описі робочої програми навчальної дисципліни. В умовах навчання онлайн студенти складають підсумкове тестування віддалено, користуючись платформою електронного навчання ДВНЗ «УжНУ». Перед проведенням підсумкового тестування студенти мають змогу ознайомитися з питаннями, які будуть винесені на підсумковий контроль. Підсумкове екзаменаційне тестування складається із 60 стандартизованих тестів з тематики, відведеної для вивчення в межах дисципліни, за правильні відповіді, на які студент(-ка) може отримати максимально 60 балів.

Викладач визначає час проведення підсумкового тестування, який за зверненням студентів може відрізнятись від графіку проведення підсумкових контролів (враховуються обставини, через які студент фізично не може знаходитися біля комп'ютера у період проведення підсумкового контрольного оцінювання). В таких випадках викладач може продовжити період складання підсумкового тестування, обмеживши при цьому виділений час на складання.

До підсумкового контролю (іспиту) з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали умов договору про навчання та усіх видів обов'язкових робіт, передбачених робочою програмою, середня кількість балів за результатами двох модульних контролів яких складає менше 35 балів.

Студенти, які під час підсумкового контролю отримали оцінку «незадовільно», мають право на два перескладання: перший раз – викладачу, другий раз (у разі незадовільної оцінки при першому перескладанні) – комісії. Комісія створюється завідувачем кафедри. До складу комісії обов'язково входять лектор та завідувач кафедри. Екзаменаційна оцінка, виставлена комісією, є остаточною.

Студент(-ка), який(-а) не погоджується з оцінкою, має право звернутися до викладача й отримати ґрунтовне пояснення отриманого результату. У випадку незгоди з рішенням викладача, студент(-ка) має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувачки кафедри не пізніше, ніж на наступний робочий день після оголошення результатів. Викладачка і завідувачка кафедри у присутності декана факультету та студента(-ки) протягом трьох днів повинні розглянути апеляцію і прийняти остаточне рішення. У результаті апеляції оцінка студента(-ки) не може бути знижена.

Оцінювання результатів навчання відбувається наступним чином:

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (МОДУЛЬ 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Міні-проєкт	50	100
6	7	6	15	6	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (МОДУЛЬ 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	Міні-проєкт	50	100
5	10	5	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	35	5	35
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	5	1	5
Міні-проєкт	1	10	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

При визначенні оцінки за модуль враховуються результати поточного контролю під час семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи. Оцінка за модуль складає максимально 100 балів. Студент, який за результатами модульного контролю отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен перескласти цей модуль до проведення підсумкового (семестрового) контролю, згідно із затвердженим деканатом графіком або під час чергування викладачів на кафедрі.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни визначається як середня арифметична сума балів, отриманих у результаті модульних контролів, та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою. Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному нижче в таблиці.

**Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання
у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС**

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно
0-34	F	

Якщо середня рейтингова оцінка за результатами двох модульних контролів становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова семестрова оцінка з навчальної дисципліни. У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає іспит. При цьому екзаменаційна оцінка формується таким чином:

- 60% екзаменаційної оцінки складають бали, отримані в результаті підсумкового тестування на іспиті;
- 40% екзаменаційної оцінки складають бали, отримані в результаті поточного контролю.

Критерії оцінювання окремих видів завдань

Відповідно до очікуваних результатів навчання та згідно із таксономією Блума вивчення дисципліни «Управлінський облік» передбачає виконання студентами трьох типів завдань:

- 1) репродуктивного (відтворення вивченого) у формі тестів;
- 2) реконструктивного (застосування знань і вмінь у змінених ситуаціях) у формі відповіді на запитання та у формі тестів;
- 3) творчого (застосування знань і вмінь у нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення на вирішення складніших мислительних

завдань) у формі вирішення ситуаційного завдання чи задачі.

Критерії оцінювання виконання реконструктивних і творчих завдань студентами

% оцінки	Критерій
81-100	Студент(-ка) правильно розв'язав(-ла) практичне завдання (задачу), спроможний(-а) пояснити методика її розв'язання та зміст застосовуваного понятійного апарату та формул; дав(-ла) правильну відповідь на тестове завдання
51-80	Студент(-ка) дає правильну вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показує високі знання понятійного апарату і літературних джерел, вміє аргументувати свої думки та ставлення до відповідної категорії
21-50	Студент(-ка) в цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся(-лася) переконливо аргументувати свою відповідь, помилився(-лася) у використанні понятійного апарату, показав(-а) недостатні знання літературних джерел.
1-20	Студент(-ка) дає правильну відповідь на запитання, але показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
0	Студент(-ка) дає неправильну відповідь на запитання (тестове завдання), показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.

Критерії оцінювання міні-проєкту

Оцінка	Критерій
9–10 балів	рішення є винятковим щодо відповідності вимогам усіх частин завдання.
6–8 балів	рішення відповідає вимогам усіх частин завдання і передбачає достатнє розуміння змісту завдання.
3–5 балів	відповідь слід переглянути та подати повторно, оскільки вона (1) не демонструє розуміння через істотну неясність, (2) не пояснює адекватно рішення завдання.
1–2 балів	відповідь не відповідає вимогам завдання. Наприклад, одна частина відповіді на завдання повністю відсутня, або відповідь надзвичайно незрозуміла і нечітка (декларативна).
0 балів	відповідь не відповідає вимогам завдання, демонструє надзвичайно низький рівень зусиль та не дає розв'язання на поставлені завдання

Особливості використання засобів діагностики та контролю за умов дистанційного навчання

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням корпоративної мережі Google Meet названі засоби, методи і форми визначаються за домовленістю зі студентським колективом і, залежно від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відео-конференцій. Модульне тестування студенти складають віддалено,

користуючись платформою електронного навчання ДВНЗ «УжНУ», попередньо зареєструвавшись на ній.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, а також підсумкова перевірка знань здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1

Теоретико-методологічні основи управлінського обліку

Тема 1. Управлінський облік в системі менеджменту підприємства

Поняття управлінського обліку та еволюція його змісту. Поняття управлінського обліку. Предмет, метод та завдання управлінського обліку. Об'єкти управлінського обліку. Етапи розвитку управлінського обліку.

Місце управлінського обліку в системі менеджменту. Сутність управління. Структурна схема управління підприємством. Значення облікової інформації для прийняття управлінських рішень.

Порівняльна характеристика управлінського, фінансового та податкового обліку. Відмінності управлінського, фінансового та податкового обліку за метою обліку, ступенем регламентації, масштабами охоплення інформацією, методологічним забезпеченням, користувачами інформації, термінами складання звітності, точністю інформації, методами здійснення обліку, ступенем відповідальності та іншими ознаками.

Тема 2. Організація управлінського обліку

Принципи і системи організації управлінського обліку. Принципи управлінського обліку: принцип методологічного плюралізму, орієнтація обліку на досягнення стратегічних цілей підприємства, принцип результативності, принцип відповідальності за прийняття рішень, принцип комплексності, принцип «різна собівартість для різних цілей», принцип економічності. Система управлінського та виробничого обліку. Класифікація систем управлінського обліку.

Організація управлінського обліку. Основні чинники впливу на побудову системи управлінського обліку на підприємстві. Етапи організації управлінського обліку на підприємстві.

Тема 3. Класифікація і поведінка витрат

Сутність витрат і необхідність їх класифікації. Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат виробництва. Національні П(С)БО 9 «Запаси» та 16 «Витрати». Класифікація витрат за порядком формування фінансового результату підприємства.

Напрями класифікації витрат в управлінському обліку та їх характеристика. Класифікація витрат з метою оцінки запасів і визначення фінансового результату: вичерпані та невичерпані, витрати на продукцію та витрати періоду; прямі та непрямі витрати; основні та накладні; одноелементні та комплексні; витрати на продукцію (роботи, послуги), витрати на процес та витрати центру відповідальності; елементи витрат та статті витрат; витрати звичайної діяльності та надзвичайні витрати.

Класифікація витрат для прийняття управлінських рішень і планування: змінні та постійні; релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні, інкрементні та середні; витрати, які враховуються при прийнятті рішень, витрати, які не враховуються при прийнятті рішень, безповоротні та вміненні (уявні) витрати. Класифікація витрат з метою здійснення процесу контролю та регулювання: продуктивні та непродуктивні; регульовані та нерегульовані; контрольовані та неконтрольовані; в межах норм, відхилення від норм.

Собівартість продукції та її види. Сутність собівартості та завдання калькулювання собівартості продукції. Види собівартості. Повна собівартість продукції.

Поведінка витрат. Сутність поведінки витрат. Чинники витрат. Оцінювання витрат. Функція витрат. Методи визначення функції витрат. Технологічний (інжиніринговий) аналіз. Аналіз рахунків. Метод вищої – нижчої точки (аналіз діапазону обсягів діяльності). Метод візуальних пристосувань. Регресійний аналіз. Врахування чиннику невизначеності при прийнятті управлінських рішень.

Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Мета та методи аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Мета здійснення аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Економічна і бухгалтерська моделі аналізу «витрати – обсяг діяльності – прибуток». Математичні та графічні методи аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Точка беззбитковості. Методи визначення точки беззбитковості. Маржинальний дохід.

Аналіз впливу зміни витрат та обсягу виробництва і реалізації продукції на прибуток підприємства. Коефіцієнт маржинального доходу, поріг рентабельності, запас фінансової міцності, коефіцієнт запасу міцності та операційний важіль. Метод порівняння показників звітів про фінансові результати підприємства до і після зміни певного чинника. Метод диференційного аналізу показників. Метод порівняння суми маржинального доходу до і після зміни певного чинника. Диференційний прибуток.

Взаємозв'язок «витрати – обсяг – прибуток» в умовах виробництва декількох видів продукції. Комбінація продажу. Середньозважений маржинальний дохід.

Зміна маржинального доходу при асортиментних зрушеннях у випуску та реалізації продукції. Обґрунтування управлінського рішення щодо припинення діяльності збиткового підрозділу. Припущення, покладені в основу аналізу витрат, обсягу діяльності та прибутку.

Тема 5. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції

Об'єкти обліку витрат та об'єкти калькулювання. Сутність обліку витрат та калькулювання. Об'єкти та етапи обліку витрат. Об'єкти та призначення калькулювання. Взаємозв'язок та відмінності між обліком витрат та калькулюванням. Первинні документи обліку витрат.

Прийоми калькулювання витрат та види калькуляцій. Поняття калькуляції. Методичні прийоми (способи) калькулювання витрат: спосіб нагромадження (підсумовування) витрат, спосіб розподілу витрат, спосіб прямого розрахунку витрат, спосіб виключення витрат. Класифікація калькуляцій витрат відповідно до часу складання калькуляцій, рівня узагальнення витрат, рівня охоплення витрат, характеру виробництва продукції, одиниць калькулювання.

Облік і калькулювання витрат за замовленнями, визначення ціни контракту. Первинні документи, які використовують при обліку витрат за замовленнями. Розподіл загальноновиробничих та адміністративних витрат між замовленнями. Підходи до визначення ціни контракту.

Облік і калькулювання витрат за процесами (переділами). Сфери застосування обліку і калькулювання витрат за процесами. Простий і складний процесні методи калькулювання витрат. Способи визначення фактичної собівартості продукції при передільному методі: метод ФІФО та метод середньозваженої собівартості. Еквівалент одиниці готової продукції. Собівартість еквівалентної одиниці готової продукції.

Системи калькулювання Direct-cost та Standart-cost. Сутність систем калькулювання Direct-cost та Standart-cost. Порівняння порядку калькулювання у системах управління витратами підприємства за повними та змінними витратами. Нормативний метод обліку витрат.

Формування витрат підприємства на рахунках бухгалтерського обліку, у бухгалтерській та фінансовій звітності. Порядок формування прибутку при використанні систем управління витратами підприємства за повними та змінними витратами. Розкриття складу та структури витрат у фінансовій та управлінській звітності.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 2

Управління витратами, бюджетування і контроль в системі прийняття управлінських рішень

Тема 6. Системи калькулювання за повними витратами

Сутність та особливості системи калькулювання собівартості продукції за повними витратами. Переваги та недоліки системи калькулювання за повними витратами. Елементи повної собівартості продукції.

Облік прямих виробничих витрат. Облік прямих матеріальних витрат. Облік прямих трудових витрат. Облік інших прямих витрат.

Облік непрямих витрат і порядок віднесення їх на собівартість продукції. Загальновиробничі витрати. Склад загальновиробничих витрат. Бази розподілу загальновиробничих витрат. Методи розподілу виробничих накладних витрат. Порядок формування виробничої собівартості продукції відповідно до П(С)БО 16 «Витрати».

Калькулювання собівартості продукції за видами діяльності (ABC-метод). Сфери застосування ABC-методу. Відмінності функціональних систем калькулювання від традиційних. Суть калькулювання на основі діяльності. Порядок здійснення калькулювання на основі діяльності.

Тема 7. Системи калькулювання за змінними витратами

Особливості системи калькулювання за змінними витратами. Переваги та недоліки системи калькулювання змінних витрат. Принципи калькулювання собівартості за змінними витратами. Порядок облікових робіт у системі калькулювання за змінними витратами.

Маржинальний дохід у системі калькулювання за змінними витратами. Порядок розрахунку маржинального доходу. Значення маржинального доходу в системі калькулювання за змінними витратами.

Тема 8. Облік і контроль за центрами відповідальності

Сутність і типи центрів відповідальності. Об'єктивна необхідність децентралізації управління. Поняття «центр відповідальності» та «облік за центрами відповідальності». Особливості обліку за центрами відповідальності та принципи їх формування. Типи центрів відповідальності: центри витрат, центри доходів, центри прибутку, центри інвестицій. Обслуговуючі, матеріальні, виробничі та управлінські центри відповідальності.

Облік та оцінка діяльності центрів відповідальності. Основні критерії оцінювання діяльності центрів відповідальності. Облік та оцінка центрів витрат.

Облік та оцінка центрів доходів. Облік та оцінка центрів прибутку. Облік та оцінка центрів інвестицій. Прибутковість інвестицій, додана економічна вартість. Етапи вибору показників оцінювання діяльності центрів відповідальності. Внутрішня звітність.

Трансфертне ціноутворення. Сутність та види трансфертних цін. Методи встановлення трансфертних цін. Метод ринкової ціни. Метод фактичних витрат. Метод кошторисних витрат. Трансфертне ціноутворення на базі змішаних цін. Застосування методів трансфертного ціноутворення на підприємствах і корпораціях країн світу.

Розвиток обліку відповідальності. Функціонально-орієнтована система обліку відповідальності. Модель стратегічного аналізу діяльності підприємства.

Тема 9. Бюджетування і контроль

Сутність бюджетування та види бюджетів. Сутність, мета й призначення бюджетування. Бюджетування в системі планування діяльності підприємства. Бюджетування як метод управлінського обліку. Бюджетний період. Класифікація бюджетів. Принципи організації бюджетування.

Методи розробки бюджетів та організація бюджетування. Методи розробки бюджетів. Бюджетування додаткове, бюджетування з «нуля», бюджетування програм, бюджетування на основі маркетингових досліджень, бюджетування життєвого циклу продукції. Варіанти організації процесу бюджетування та їх характеристика. Бюджетний комітет. Інструкція з організації бюджетування, характеристика основних її розділів. Порядок розробки бюджетів. Основний бюджетний чинник.

Організація бюджетного контролю. Сутність, завдання та порядок здійснення бюджетного контролю. Звіт про виконання бюджету. Аналіз відхилень фактичних і бюджетних показників. Сприятливі та несприятливі відхилення від бюджету. Відхилення, зумовлені плануванням та відхилення, зумовлені діяльністю. Використання даних гнучкого бюджету при аналізі відхилень. Порядок обчислення відхилень фактичних фінансових результатів від бюджетних за умови застосування систем калькулювання повних і змінних витрат. Аналіз впливу відхилень фактичних показників від бюджетних на прибуток підприємства.

Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

Сутність релевантного підходу та диференційного аналізу при прийнятті управлінських рішень. Характеристика релевантної та нерелевантної інформації. Етапи прийняття управлінських рішень та їх класифікація. Диференційний аналіз релевантної інформації.

Аналіз інформації при прийнятті операційних управлінських рішень. Види операційних управлінських рішень. Альтернативні управлінські рішення. Види альтернативних управлінських рішень. Оптимальний (найекономічніший) обсяг матеріальних запасів.

Управлінські рішення стосовно ціноутворення. Моделі прийняття рішень щодо ціноутворення: економічна модель, витратна модель. Порядок обґрунтування ціни за умов невизначеності та мінливості зовнішнього середовища.

Прийняття інвестиційних рішень. Методи оцінки інвестицій. Статичні методи оцінки інвестицій. Облікова норма прибутку на інвестиції. Метод розрахунку терміну окупності інвестицій.

Динамічні методи оцінки інвестицій. Методи дисконтування грошових надходжень. Метод ануїтетів. Метод обчислення чистої дисконтної вартості. Метод розрахунку внутрішньої норми рентабельності.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: денна			
	Усього	у тому числі		
лекції		практичні (семінарські)	самостійна робота	
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи управлінського обліку				
Тема 1. Управлінський облік в системі менеджменту підприємства	8	2	2	4
Тема 2. Організація управлінського обліку	6	2	2	2
Тема 3. Класифікація і поведінка витрат	14	2	2	10
Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	14	2	2	10
Тема 5. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції	16	2	2	12
Модульна контрольна робота	2	–	2	–
Разом за модуль	60	10	12	38
Модуль 2				
Змістовий модуль 2. Управління витратами, бюджетування і контроль в системі прийняття управлінських рішень				
Тема 6. Системи калькулювання за повними витратами	8	2	2	4
Тема 7. Системи калькулювання за змінними витратами	8	2	2	4
Тема 8. Облік і контроль за центрами відповідальності	12	2	2	8
Тема 9. Бюджетування і контроль	12	4	2	6
Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень	18	2	4	12
Модульна контрольна робота	2	–	2	–
Разом за модуль	60	12	14	34
Разом за семестр	120	22	26	72

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Управлінський облік в системі менеджменту підприємства	2
2	Тема 2. Організація управлінського обліку	2
3	Тема 3. Класифікація і поведінка витрат	2
4	Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	2
5	Тема 5. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції	2
6	Тема 6. Системи калькулювання за повними витратами	2
7	Тема 7. Системи калькулювання за змінними витратами	2
8	Тема 8. Облік і контроль за центрами відповідальності	2
9	Тема 9. Бюджетування і контроль	2
10	Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень	4
	Усього	22

6.4. Самостійна робота

№	Тема	Кількість годин
1	Сутність управління. Структурна схема управління підприємством. Значення облікової інформації для прийняття управлінських рішень.	4
2	Основні чинники впливу на побудову системи управлінського обліку на підприємстві.	2
3	Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат виробництва. Національні П(С)БО 9 «Запаси» та 16 «Витрати». Класифікація витрат з метою оцінки запасів і визначення фінансового результату: вичерпані та невичерпані, витрати на продукцію та витрати періоду; витрати звичайної діяльності та надзвичайні витрати.	10
4	Метод порівняння показників звітів про фінансові результати підприємства до і після зміни певного чинника. Метод диференційного аналізу показників. Метод порівняння суми маржинального доходу до і після зміни певного чинника. Диференційний прибуток. Зміна маржинального доходу при асортиментних зрушеннях у випуску та реалізації продукції. Обґрунтування управлінського рішення щодо припинення діяльності збиткового підрозділу. Припущення, покладені в основу аналізу витрат, обсягу діяльності та прибутку.	10
5	Взаємозв'язок та відмінності між обліком витрат та калькулюванням. Первинні документи обліку витрат. Прийоми калькулювання витрат та види калькуляцій. Поняття калькуляції. Методичні прийоми (способи) калькулювання витрат: спосіб нагромадження (підсумовування) витрат, спосіб розподілу витрат, спосіб прямого розрахунку витрат, спосіб виключення витрат. Класифікація калькуляцій витрат відповідно до часу складання калькуляцій, рівня узагальнення витрат, рівня охоплення витрат, характеру виробництва продукції, одиниць калькулювання. Первинні документи, які використовують при обліку витрат за замовленнями. Підходи до визначення ціни контракту. Еквівалент одиниці готової продукції. Собівартість еквівалентної одиниці готової продукції. Формування витрат підприємства на рахунках бухгалтерського обліку, у бухгалтерській та фінансовій звітності. Порядок формування прибутку при використанні систем управління витратами підприємства за повними та змінними витратами. Розкриття складу та структури витрат у фінансовій та управлінській звітності.	12
6	Методи розподілу виробничих накладних витрат. Порядок формування виробничої собівартості продукції відповідно до П(С)БО 16 «Витрати». Сфери застосування ABC-методу.	4
7	Принципи калькулювання собівартості за змінними витратами. Порядок облікових робіт у системі калькулювання за змінними витратами.	4
8	Обслуговуючі, матеріальні, виробничі та управлінські центри відповідальності. Облік та оцінка діяльності центрів відповідальності. Основні критерії оцінювання діяльності центрів відповідальності. Облік та оцінка центрів витрат. Облік та оцінка центрів доходів. Облік та оцінка центрів прибутку. Облік та оцінка центрів інвестицій. Прибутковість інвестицій, додана економічна вартість. Етапи вибору показників оцінювання діяльності центрів відповідальності. Внутрішня звітність. Застосування методів трансфертного	8

№	Тема	Кількість годин
	ціноутворення на підприємствах і корпораціях країн світу. Модель стратегічного аналізу діяльності підприємства.	
9	Бюджетний період. Принципи організації бюджетування. Варіанти організації процесу бюджетування та їх характеристика. Бюджетний комітет. Інструкція з організації бюджетування, характеристика основних її розділів. Порядок розробки бюджетів. Основний бюджетний чинник. Порядок обчислення відхилень фактичних фінансових результатів від бюджетних за умов застосування систем калькулювання повних і змінних витрат. Аналіз впливу відхилень фактичних показників від бюджетних на прибуток підприємства.	6
10	Етапи прийняття управлінських рішень та їх класифікація. Диференційний аналіз релевантної інформації. Аналіз інформації при прийнятті операційних управлінських рішень. Види операційних управлінських рішень. Альтернативні управлінські рішення. Види альтернативних управлінських рішень. Управлінські рішення стосовно ціноутворення. Моделі прийняття рішень щодо ціноутворення: економічна модель, витратна модель. Порядок обґрунтування ціни за умов невизначеності та мінливості зовнішнього середовища. Прийняття інвестиційних рішень. Методи оцінки інвестицій. Статичні методи оцінки інвестицій. Облікова норма прибутку на інвестиції. Метод розрахунку терміну окупності інвестицій. Динамічні методи оцінки інвестицій. Методи дисконтування грошових надходжень. Метод ануїтетів. Метод обчислення чистої дисконтної вартості. Метод розрахунку внутрішньої норми рентабельності.	12
	Разом	72

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: мультимедійний проектор.

Обладнання: персональні комп'ютери, ноутбуки.

У випадку проведення занять дистанційно: ПК або Ноутбук з веб камерою з можливістю встановлення Microsoft Windows 10 або вище, Microsoft Office 2013 або вище чи Microsoft Office Online. Доступ до мережі Інтернет на швидкості не менше 20 Мбіт/сек., резервний канал доступу до мережі Інтернет.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Голов С. (2019) Управлінський облік. Київ: Центр навчальної літератури. 400 с.
2. Зелікман В.Д., Ізвєкова І.М., Сокольська Р.Б. та ін. (2017) Управлінський облік: навч. посіб. Дніпро: НМетАУ. 198 с.

3. Колєснікова О., Гуцаленко Л., Марчук У. (2020) Управлінський облік: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури. 370 с.

4. Лень В. (2018) Управлінський облік: підручник. LAP LAMBERT Academic Publishing 264 с.

5. Пилюпів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. (2018) Управлінський облік: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Електронні дані. Івано-Франківськ. 380 с.

6. Фаріон І., Писаренко Т. (2019) Управлінський облік. Київ: Центр навчальної літератури. 792 с.

Допоміжна література

7. Брадул О.М., Шепелюк В. А., Шевченко Л. Я., Камінський П. Д. та ін. (2017) Управлінський облік: навч. посіб. Кривий Ріг: ДНУЕТ. 113 с. Задорожний, З.-М. В., Омецінська І. Я., Богуцька Л. Т. (2020) Управлінський облік: приклади, задачі, тести. 2-ге доповн. і переробл. Тернопіль: ЗУНУ. 211 с.

8. Михальська О., Швець В. (2018) Управлінський облік та аналіз виробничих витрат. Київ: Кондор. 228 с.

9. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35146>

10. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35146>

11. Плаксієнко В.Я. (ред.) (2018) Управлінський облік: навч. посіб. Полтава: ПП «Астроя». 250 с.

12. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Київ: Алерта, 2016. 304 с.

13. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV // ВВР України. – 1999. – № 40.

14. Скрипник, С., Костенко, Ю., & Курей, О. (2023). Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка та суспільство*, (49). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2317/2238>

15. Bauerle J. (2018) Accounting QuickStart Guide: The Simplified Beginner's Guide to Financial & Managerial Accounting for Students, Business Owners, and Finance Professionals. ClydeBank Media LLC. 213 p.

16. Bondarenko, V., Diugowanets, O. & Kurei, O. (2020) Business plan as a basis for the successful investment management. *Business ethics and sustainable development. Interdisciplinary theoretical and empirical studies*. №1. URL: https://euslugi.polsl.pl/Dokument/Find/53ac0e36-3909-43b7-a41e-dbe3bb903abb/Slaskie-Centrum-Etyki-Biznesu-i-Zrownowazonego-Rozwoju/2020_1/Etyka-biznesu-1-2020-BONDARENKO--DIUGOWANETS--KUREI.pdf

17. Bondarenko, V., Diugowanets, O. & Kurei, O. (2021) Transformation of Managerial Competencies within the Context of Global Challenges. *SHS Web of Conferences 90, 02002 (2021). International Conference on Entrepreneurial Competencies in a Changing World (ECCW 2020)*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219002002>

18. Hilton R., Platt D. (2022) *Managerial Accounting: Creating Value in a Dynamic Business Environment* 13th Edition. McGrawHill.

19. Noreen E., Brewer P., Garrison R. (2022) *Managerial Accounting for Managers*. 6th Edition. Mc Grow Hill.

20. Warren C.S., Jones J.P., Tayler W.B. (2019) *Financial & Managerial Accounting*. 15th Edition Cengage Learning.

21. Wild J., Shaw K. (2018) *Financial and Managerial Accounting*. 8th Edition. McGraw Hill. 1104 p.

Інформаційні ресурси

22. Бухгалтерський сервіс «Інтерактивна бухгалтерія». URL: <http://www.interbuh.com.ua/>

23. Український бухгалтерський портал «Дебет-Кредит». URL: www.dtk.com.ua

24. IFRS Foundation and IASB. URL: <http://www.iasb.org>

25. International Accounting Standards Board (IASB). URL: <http://www.iasplus.com>